

הקשר הנפלא בין פרשת דברים לשבת חזון

משה רבינו הוכיח ברמז גם את הדורות הבאים שנשאר בהם רושם מחטאי אבותם כשהיו כלולים בהם

עתידין להיות". וכן כתב ה"שפת אמת" (שנת תרמ"ט): "ואותן הדברים של משנה תורה הם דברי תוכחות לכל הדורות, כמו שכתוב אשר דיבר משה אל כל ישראל".

ישוב הסתירה בדברים חריפים שהוכיח משה רבינו את ישראל

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, לבאר איך התוכחות של משה רבינו במשנה תורה שייכות לכל אחד מישראל, על פי מה שנשים לב להתבונן במה שהוכיח את ישראל: "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב". ופירש רש"י: "אלה הדברים, לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל".

ותמהו המפרשים הפלא ופלא, איך אפשר לומר שסתם משה רבינו את דברי התוכחות ברמז מפני כבודם של ישראל, הלא בהמשך ספר דברים פירט משה את כל החטאים הללו בדברים מפורשים וחריפים, כמו על חטא המרגלים שאמר לישראל (דברים א-כ): "ולא אביתם לעלות ותמרו את פי ה' אלקיכם". וכן על חטא העגל אמר (שם ט-יז): "וארא והנה חטאתם לה' אלקיכם עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן הדרך אשר צוה ה' אתכם".

וכן מצינו שהוכיח את ישראל באופן כללי בדברים חריפים ביותר באומרו (שם ז): "זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד בואכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה'", הנה כי כן איך זה עולה בקנה אחד עם פירוש רש"י כאן: "לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל".

הכתוב לומר שדיבר משה: "אל כל ישראל", שהרי ברור שדיבר אל כל ישראל, כמו שמצינו בכל מקום שנאמר: "דבר אל בני ישראל", ולא נאמר: "דבר אל כל בני ישראל".

ונראה ללמוד הביאור על כך מדברות קודש של הגה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע ב"פרי צדיק" (פרשתנו אות א), שפירש דקדוק הלשון "אלה הדברים אשר דיבר משה", כי בכל דור ודור כשקוראים הפסוקים שבספר דברים, הרי זה ממש כאילו שומעים את "אלה הדברים" מפי משה רבינו, והנה הדברים הנפלאים בלשון קדשו:

"על פי מה שאומרים בשם היהודי הקדוש [רבי יעקב יצחק מפשיסחא] זצ"ל, שלמד בכל יום איזה פסוקים מספר משנה תורה, כי אמר שהוא לו לספר מוסר, ומה זה דוקא ספר דברים הלא יש כמה ספרי מוסר. אך על פי מה שכתב התניא (הקדמה לספר לקוטי אמרים) ההבדל בין תוכחות שלומדים מתוך הספרים ובין מה ששומעים מפי מוכיח חי, שבשעת הדיבור יוצא מהלב ועל ידי זה נכנס ללב... וזה מעלת דברי התוכחה של משנה תורה, דכתיב 'אלה הדברים', שהקורא בהם שומע עתה אלה הדברים אשר דובר משה עתה בפי הקורא".

הנה כי כן הרווחנו להבין הטעם שדקדק הכתוב לומר: "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל" דייקא, ללמדנו כי "אלה הדברים", תוכחות אלו שאמרן משה רבינו מפי הגבורה כששכינה מדברת מתוך גרונו, דיבר משה "אל כל ישראל" בכל הדורות, כדברי רבי צדוק הכהן: "שזה הוא הכח בדברי משנה תורה, שמי שקורא בהם הוא כשומע עתה מפי משה".

וכן פירש ב"אור החיים" הקדוש: "ורמז עוד באומרו אל כל ישראל, פירוש לא לישראל שהיו נמצאים נגלים שם בדור ההוא לבד היו הדברים, אלא לכל ישראל אשר שם היו ואשר

לקראת שבת קודש הבאה עלינו לטובה פרשת דברים, שהיא השבת השלישית של ימי בין המצרים שלפני תשעה באב, הנקראת "שבת חזון" על שם הקריאה בהפטורת חזון הנבואה על חורבן ירושלים (ישעיה א-א): "חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים". דבר בעתו מה טוב, להתבונן במה שאנו נוהגים מדי שנה בשנה, לפתוח את הקריאה בספר דברים בשבת שלפני תשעה באב.

והנה חכמינו ז"ל מגלים לנו בגמרא (מגילה לא:), כי עזרא הסופר סידר בכוונה תחילה את סדר קריאת הפרשיות בכל השנה, הנה כי כן צריך ביאור מה ראה על ככה שסידר לפתוח בכל שנה את הקריאה בספר "דברים" דייקא בשבת שלפני תשעה באב. וביאר ה"לבוש" (או"ח סימן תכח סעיף ד) הטעם לכך: "כדי שיקראו פרשת דברים שמתחלת בתוכחותיו של משה קודם ט' באב, כדי להפטיר בה בחזון שהיא תוכחת על חורבן".

פירוש, מאחר שרצוננו להפטיר בשבת שלפני תשעה באב בתוכחת ישעיה הנביא על החורבן: "חזון ישעיהו בן אמוץ", לכן סידרו לקרוא אז פרשת דברים שנזכרה בה תוכחת משה רבינו (דברים א-יב): "איכה אשא לבדי", כדי להסמיק בכך את שתי התוכחות, תוכחת משה לישראל לפני פטירתו, ותוכחת ישעיה הנביא לישראל על חורבן בית המקדש. ובכן בדרכו בקודש נלך לבאר איך שתי התוכחות של משה רבינו וישעיה הנביא, נוגעות לכל אחד מישראל בכל הדורות.

היהודי הקדוש למד כל יום כמה פסוקים בספר דברים

פתח דברינו יאיר במה שפתח הכתוב בפרשתנו (דברים א-א): "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל". וצריך ביאור מה שדקדק

משה רבינו הוכיח את ישראל בדרך רמז כי חטא האבות נשאר ברמז אצל הבנים

רחש לבי דבר טוב ליישב הסתירה העצומה בענין התוכחות של משה רבינו, על פי מה שנקדים להשתעשע בדברות קדשו של החידושי הרי"ם זי"ע, שמיישב באופן נפלא הטעם שבחר משה רבינו להוכיח כאן את כל ישראל רק בדרך רמז, כמו שהביא בשמו נכדו ה"שפת אמת" (שנת תרנ"ו) בלשון קדשו:

"ברש"י הזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל. ופירש מורי זקני ז"ל, לאשר גוף החטא לא היה בזה הדור החדש, רק שעדיין היה נמצא רמז החטאים, כי לא ניתקן עדיין כל חטאים הנ"ל, לכן הזכירן ברמז".

ביאור דבריו הקדושים, כי כאשר נתבונן נראה כי מה שפתח הכתוב בפרשתנו: "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל", היה בראש חודש שבט לפני פטירתו, כמו שכתוב (שם ג): "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דיבר משה אל בני ישראל". ופירש רש"י: "מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתתה". היינו שהוכיחם בראש חודש שבט, ונפטר לעולמו בז' באדר.

והנה לפי המבואר בגמרא (תענית ל): הרי כבר ביום ט"ו באב כלו מתי המדבר למות, ואז חזר הקב"ה לדבר עם משה כמו שכתוב (דברים ב-טז): "ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם, וידבר ה' אלי לאמר". אם כן יש לתמוה לשם מה הוכיח משה רבינו את הדור שנכנס לארץ שלא השתתפו כלל בחטאים הללו.

ובאמת מצינו כי משה רבינו עצמו שיבח את ישראל שקיבלו את תוכחותיו אף שלא היה להם שום חלק בזה, כמו שכתוב בפרשתנו שבירך את ישראל (שם א-יא): "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים", דרשו על כך במדרש (דב"ר א-ג): "ככם אלף פעמים. אמר רב אחא, יכולין היו ישראל לומר לו, רבינו משה, [האם] אנו יש בנו אחד מכל הדברים שאתה מוכיחנו, וקבלנו תוכחותיך, אלא שתקו, לפיכך הוא אומר 'ככם', צדיקים כיוצא בכם, מקבלים תוכחות ושותקים".

אלא שלפי זה צריך ביאור למה הוכיח משה רבינו את אלו שנכנסו לארץ על מה שחטאו אבותיהם במדבר. על כך מבאר החידושי הרי"ם, כי החטאים של האבות יש להם השפעה לרעה

רש"י: "אלה הדברים, לפי שהן דברי תוכחות... לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל"

ישׁוב הפליאה: הלא בכל ספר דברים הוכיח משה רבינו את ישראל בדברים מפורשים וחרifiים: "ממרים הייתם עם ה"

חידושי הרי"ם: משה רבינו הוכיח את ישראל שלא חטאו בחטא אבותם כי דור המדבר כבר תמו למות

משה הוכיח ברמז את הבנים שלא חטאו על פגם החטאים שנשאר בהם כשהיו כלולים באבותיהם שחטאו

שהם עצמם לא חטאו בהם, על פי מה שביאר הרמב"ן כוונתו העמוקה של משה רבינו שאמר לישראל: "פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה", בלשון קדשו:

"פן יש בכם שורש רע, שיפרח וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות, וזה על אשר איננו פה עמנו היום, כי האב שורש, והבן נצר משרשו יפרה, והזכיר השורש לומר כי הוא יכול להביא באלה הדורות הבאים, שהשורש אשר ממנו יצמחו הוא לפניו היום, והוא בא בברית ובאלה הזאת. ואמר פורה ראש, לרמוז כי משורש מתוק לא יצא מר, וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד ולא הררה כלל בעבודה זרה לא יוליד מודה בה".

ביאור דבריו הקדושים על פי המבואר בספרים הקדושים, שכל אדם כולל במוחו את כל התולדות שעתידים להיוולד ממנו עד סוף כל הדורות, ועל כך נאמר (דברים כ-ט): "כי האדם עץ השדה", כי כמו ששורש העץ כולל בתוכו את כל הענפים והפירות שעתידים לצמוח ממנו, כן כלול במוח האדם כל התולדות שעתידים להיוולד ממנו. וכן מבואר בדברי רבינו האריז"ל (ע"ח שער ח פ"ד מ"ת): "דמיון הבנים שבתחילה עומדים כלולים במוח אביהם".

וכן כתב ה"חתם סופר" זי"ע בדרשותיו (דף שסז טור ג ד"ה והנה אמר): "דכל בן נתח מאביו, והוא בכח גלגולת מוח שלו עד אלף דור". וב"חתם סופר" (פרשת נצבים ד"ה ואת אשר איננו) מפרש בזה מקרא שכתוב (דברים כט-יד): "ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת, כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום". ומפרש הכוונה בזה: "את אשר איננו פה בפועל שלא נולד, מכל מקום עומד היום בכח, כי הבנים בכח האבות".

גם על הבנים, שאפילו אם אין בהם החטאים הללו ממש, יתכן שיש בהם מעין אותו פגם שנשרש בהם מאבותם, לכן כשהוכיח משה רבינו את ישראל לפני פטירתו, לא אמר להם בפירוש שחטאו אלא הזכיר להם רק בדרך רמז, כדי שישכילו להבין שיש בהם רושם ורמז מהחטאים הללו.

מפאת חביבות הדברים דבר בעתו מה טוב להעתיק מ"רשימות השפת אמת", שכתב בכתב יד קדשו דברי תורה ששמע מפי זקינו החידושי הרי"ם זי"ע, והנה מה שכתב בענין זה כפי שהביא בספר "ליקוטי הרי"ם" בפרשתנו:

"כי באמת כל אותן החטאים שפרט להם, לא היה אף אחד באותו הדור בתוכם, כי כבר כלו מתי מדבר, והיה להם להשיב כי הם לא חטאו. אולם כי האמינו למשה רבינו ע"ה שהוא מנהיג ישראל, שבודאי יש בהם מאותן החטאים עדיין, שלא תיקנו עדיין חטאים אלו, והוי כאילו חטאו, הואיל ועדיין קלקול החטא לא מתוקן. וזהו עצמו 'הזכירן ברמז', כי החטא הוא ביניהם רק ברמז, שיש עוד הרגשת החטא ביניהם, אבל אין כל החטא כמו החטאים ממש, ולכן הזכירם ברמז".

"פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה"

כעבדא קמיה מאריה נראה להוסיף תבלין לדבריו הקדושים, על פי מה שהזהיר משה רבינו את ישראל לקראת סוף ספר דברים בפרשת נצבים אזהרה חמורה (דברים כט-יד): "פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלקינו ללכת לעבוד את אלהי הגוים ההם, פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה".

ויש לומר כי בדברים חריפים אלה התכוון משה רבינו ללמד את ישראל, הטעם שהוא מוכיח אותם על חטאים של אבותיהם, אף

וחזר על דברים אלו (שנת תרנ"ו ד"ה ברש"י):

"ונראה מאחר שכתב [אלה הדברים אשר דיבר משה] אל כל ישראל, כי אותן החטאים היו פגם לכל הדורות, עד ביאת משיח שיהיה תיקון גמור במהרה בימינו, לכן צריכין לעולם לשוב על אותן החטאים, וכמו שכתבנו כבר שזה פירוש מה שאמרו חז"ל, [כל] דור שאין בית המקדש נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו, משום שאם היו מתוקנים כל החטאים שבעבורם נחרב מיד היה נבנה, וכל שלא נבנה, הוכחה שעדיין לא ניתקן החטא".

אלא שגם אחרי הביאור הנשגב של החידושי הרי"ם, כי משה רבינו אמר לישראל תוכחות בדרך רמז משום כבודם, שלא היו בהם כי אם הרושם והרמז מהחטאים, עדיין נשאר לנו ליישב הפליאה הגדולה, מדוע אם כן חזר משה אחר כך והוכיח את ישראל על כל החטאים הללו בדברים מפורשים וחריפים, בחטא המרגלים: "ותמרו את פי ה' אלקיכם". ובחטא העגל: "וארא והנה חטאתם לה' אלקיכם עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן הדרך אשר צוה ה' אתכם", הלא לפי המבואר לא חטאו הדור הזה בחטאים אלו.

"אבל אנחנו ואבותינו חטאנו" לפעמים מחטאים הבנים את האבות

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שנקדים יסוד גדול מספרים הקדושים, כי הן אמת שכפי המבואר החטאים של האבות משפיעים לרעה על הבנים הכלולים במוח אביהם, כי אף שלא חטאו בפועל עם כל זאת נשאר בהם רושם מן החטא, אולם לפעמים המצב הוא ממש להיפך, שהבנים הרשעים בהיותם כלולים במוח אבותיהם שהיו צדיקים, הרי הם גורמים בכך שהאבות יחטאו בעקבות רשעות הבנים הכלולים בהם.

יסוד נפלא זה למדנו מדברות קדשו של ה"אגרא דכלה" פרשת בחוקותי, שהביא בשם מורו ורבו הרה"ק מרימנאב זי"ע לפרש הפסוק (ויקרא כו-מ): "והתודו את עוונם ואת עון אבותם", וצריך ביאור להבין הטעם שצריך להתוודות גם על עון אבותם, וביאר הענין בלשון קדשו:

"והנה שמעתי מכבוד אדמו"ר הרב הקדוש מהרמ"מ זצוק"ל, והתוודו את עוונם ואת עון אבותם, דמן הצורך הוא להתוודות עון אבותינו, כמו שאנו אומרים אבל אנחנו ואבותינו חטאנו,

הרה"ק מרימנאב זי"ע: "אנחנו ואבותינו חטאנו" הבנים צריכים להתוודות שהחטאיו את האבות כשהיו כלולים בהם

רמ"ע מפאנו: "חטאנו עם אבותינו" כשהיינו כלולים בהם "העוינו הרשענו" אותם, ואין סרחונם תלוי אלא בנו

בתחילת ספר דברים הוכיח משה ברמז את הצדיקים שהיו בהם פגם רק בהיותם כלולים באביהם כשחטאו

אחר כך הוכיח משה בדברים חריפים את הרשעים שגרמו לחטאים של אבותיהם כשהיו כלולים במוחם

פורה ראש ולענה", שיתקנו ויעקרו גם את רושם החטאים שהשאירו בהם אבותיהם, שאם לא יעשו כן עלול רושם זה להשפיע אחר כך לרעה על יוצאי חלציהם, ועל כך כבר אמר הנביא (ירמיה לא-כח): "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה".

הקשר הנפלא בין תוכחות משה לתיקון שלנו על עון שנאת חנם

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הטעם של הלבוש ביתר שאת, שעזרא הסופר בחר לסדר את הקריאה בפרשת דברים לפני תשעה באב, כדי לקשר בין התוכחה של משה רבינו לישראל לפני פטירתו, עם התוכחה של ישעיה הנביא לישראל על חורבן בית המקדש, כי כמו שמשה רבינו הוכיח את ישראל על החטאים של אבותיהם אף שהם עצמם לא חטאו בזה, משום שהחטא של אבותם משפיע לרעה גם על הבנים הכלולים בהם, כן הוכיח ישעיה הנביא את ישראל גם לדורות הבאים, שמוטל עליהם לתקן את חטא אבותם בשנאת חנם שגרמה לחורבן בית המקדש.

ביאור נשגב זה למדנו מתוך דברות קדשו של ה"שפת אמת" בפרשתנו (שנת תרל"ה ד"ה התוכחות), הנה הדברים בלשון קדשו:

"התוכחות שהוכיחן משה רבינו ע"ה על החטאים של דור הקודם, כי כל דור צריך לתקן חטא הדור שקודם לה, כי כמו שהם יורשים זכות דור הקודם שהניחו להם, לכן הם במקומם לתקן חטאם. וזה ענין (דברים ה-ט) פוקד עון אבות על בנים... ולכן איתא (ירושלמי יומא פ"א ה"א) כל דור שאין בית המקדש נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו, שאם היו מתקנים חטא הקודם היה נבנה מיד".

והוסיף לפרש בזה מה שאמר דוד המלך (תהלים קו-י): "חטאנו עם אבותינו העוינו הרשענו, שיש לנו תירוץ בעוונותינו, כי היינו בכח אבותינו כשחטאו במדבר, במרגלים ועגל, ועל ידי זה היינו גם אנחנו עלולים לחטא". וזהו הפירוש: "חטאנו עם אבותינו, בשעה שחטאו הם חטאנו עמהם בכח, ועל ידי זה גם עתה העוינו והרשענו, ועל כן לא תשת עלינו חטאת כל כך".

יומתק לפרש בזה מאמר המשנה (אבות פ"ג מ"א): "עקביא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון". וצריך ביאור כפל הלשון "דין וחשבון". אולם לפי האמור יש לומר שרמז בכך, שיזכור האדם תמיד שיצטרך לתת "דין" על עצם החטא, ובנוסף על כך יצטרך גם לתת "חשבון" על הפגם שגרם לכל הדורות שיצאו ממנו שנפגמו באותו חטא.

הנה כי כן זהו שאמר משה לישראל, אחרי שהוכיחם ברמז על החטאים של אבותם, שישכילו להבין עד כמה החטאים של האבות משפיעים על הבנים, שהרי מטעם זה אני מזהיר אתכם: "פן יש בכם פורה ראש ולענה", שהכוונה בזה כמו שפירש הרמב"ן: "פן יש בכם שורש רע, שיפרח וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות... כי האב שורש, והבן נצר משרשיו יפרה", הרי מבואר שאפילו מחשבה רעה דקה מן הדקה של האבות משפיעה לרעה על הבנים הכלולים במוח אביהם.

על אחת כמה וכמה כי החטאים שחטאו דור המדבר בפועל ממש, השפיעו לרעה על בניהם שהיו כלולים בהם להשאיר בהם רושם מן החטאים, לכן הזהיר משה רבינו את בניהם אף שלא חטאו בפועל: "פן יש בכם שורש

כיון שאנחנו חוטאים בפועל, אם כן כשהיינו בכח האבות היינו גורמים להם לחטוא, שהיה אז אצלם בכח מוחם הנפש החוטאת שלנו, על כן מוכרחים אנו להתוודות עון אבותינו, כיון שאנחנו גרמנו זה לאבותינו שהיינו אז בכח מוחם, גרמנו להם לחטוא במעשיהם בפועל".

מוסיף על כך ה"אגרא דכלה" בסוגריים: "ובזה יונח מה שאדם הראשון חטא ושתו כל הדורות הכוס [התרעלה, שגם עליהם נגזרה מיתה], כי היו אתו עמו בכוחו [כשחטא], ובה יונח גם כן מה שאברהם ויצחק לא נקראו בתואר תם, כי היה עדיין בכוחו ישמעאל ועשו, מה שאין כן יעקב איש תם, כי לא היה בכוחו פסולת רק מיטה שלימה".

ובאמת רעיון נשגב זה כבר מבואר ביתר הרחבה ב"עשרה מאמרות" להרמ"ע מפאנו (מאמר חקור דין ח"ה סוף פ"ד), שמפרש בזה מקרא שכתוב הנ"ל (תהלים קו-ו): "חטאנו עם אבותינו העוינו הרשענו", הנה הדברים בלשון קדשו:

"יש בזה וידוי למפרע, במה שחטאנו עם אבותינו בחייהם, והיו ניצוצות נשמותינו גנוזות בתוכם כטעם אשר איננו פה, ואז אילו היו אותן הניצוצות [שלנו] מתגברות על המתעה, כבר הצילו את האבות שלא היו חוטאים, לפיכך הבנים ערבים לאבות, כי האב הוא בחייו יחיד אצל רבים, שהן אותן הניצוצות [של הבנים] וכרובם כן חטאו, אם כן אנחנו העוינו והרשענו אותם מאז ואין סרחונם תלוי אלא בנו, על כן חובה עלינו לתקן בכפלים בשבילנו ובשבילם, והוא טעם (סנהדרין קד.) ברא מזכי אבא".

ומפרש ב"יד יהודה" (שם אות כה): "ושיעור הפסוק כך הוא, חטאנו עם אבותינו, מאז ומקדם בהיות נשמותינו גנוזות עמם, ולא הצלנו אותם מיד היצר הרע כאשר היה לאל ידינו להתגבר עליו, ולא זו בלבד אלא גם בפועל העוינו והרשענו את אבותינו בחטאם, כאשר ניצוצות

נשמותינו שבתוכם היו הרוב בערך נשמותיהם, והוא טעם והכוונה למאמרם ז"ל ברא מזכה אבא, והיינו שהבן מתקן בתשובה הגונה את עצמו ואת אביו".

מה נפלא לצרף בזה מה שגילה לנו רבינו האריז"ל, כי אדם הראשון שחטא בעץ הדעת לא מצד עצמו חטא, כי אם מצד כל הנשמות שהיו כלולות בו שהיו ביניהן רשעים, כמבואר ב"ספר הליקוטים" (פרשת האזינו):

"סיבת חטאו של אדם הראשון היתה, בסיבת הנשמות שהיו כלולים בו מכל מין ומין, מהם צדיקים, מהם רשעים, מהם גזלנים, מהם גרגרנים, ומצדם נתאוה לאכול מן העץ, אם כן לא היה מצדו כל כך חטא כי אם בסיבתם, ועם כל זאת עשה תשובה, כי לולי החטא היה נצחי לעולם, ובחטאו נאמר לו (בראשית ב-יז) כי ביום אכלך [ממנו] מות תמות".

משה רבינו דיבר ב' מיני תוכחות לב' דרגות של ישראל צדיקים ורשעים

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו ליישב הסתירה העצומה, בין מה שפתח משה רבינו ספר דברים להוכיח את כל ישראל רק בדרך רמז משום כבודם של ישראל: "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב", כי מאחר שכל ישראל הם בחזקת כשרות, לכן פתח לדבר אל כל ישראל שיש בהם כל החטאים הללו רק בדרך רמז, מהרושם שנשאר בהם בהיותם כלולים באבותם בשעה שחטאו.

אולם מאחר שהיו ביניהם רשעים שהם גרמו לאבותם לחטוא בחטאים הללו כשהיו כלולים באבותיהם, הן אמת שהבנים עצמם לא חטאו אחרי שנולדו בפועל, כי האבות כבר חטאו ונענשו על כך שלא נכנסו לארץ, אולם מאחר

שהבנים גרמו לכך כשהיו כלולים באבותיהם, לכן דיבר אליהם משה דברים חריפים כאילו הם עצמם חטאו בכל החטאים הללו: "ותמרו את פי ה' אלקיכם", "וארא והנה חטאתם לה' אלקיכם", כי הם אמנם גרמו לאבות לחטוא.

ואין לתמוה איך יתכן כי אלו שנכנסו לארץ לא היו צדיקים, שהרי כך אמר משה לישראל (דברים ט-ד): "אל תאמרו בלבבך בהדוף ה' אלקיך אותם מלפניך לאמר, בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת... לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה' אלהיך מורישם מפניך... זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד בואכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה'".

הנה מה טוב ומה נעים לסיים בדברי נחמה, בהבטחתו של הקב"ה לקראת הגאולה העתידה (מלאכי ג-בג): "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". ופירש רש"י: "והשיב לב אבות, להקב"ה, על בנים, על ידי בנים, יאמר לבנים דרך אהבה ורצון, לכו ודברו אל אבותיכם לאחוז בדרכי המקום, וכן ולב בנים על אבותם".

לפי האמור יש לומר הכוונה בזה, כי אליהו הנביא ישוב בתשובה את האבות שחטאו מחמת הבנים שהיו כלולים בהם, על ידי שישפיע על הבנים שישובו בתשובה ויתוודו את עוונם ואת עון אבותם, שהחטיאו את אבותם כשהיו כלולים בהם, ועל כך נאמר: "והשיב לב אבות על בנים" - שיתקן את האבות על ידי הבנים, וכן יחזיר בתשובה את הבנים שנתקלקלו בחטא אבותם כשהיו כלולים בהם, על ידי שישפיע על האבות לחזור בתשובה על מה שחטאו וקלקלו את בניהם שהיו כלולים בהם, ועל כך נאמר: "ולב בנים על אבותם". ובזכות זה נזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com